

De lichaamspolitiek van de menstruatie: technologieën, duurzaamheid en destigmatisering

Samenvatting

De afgelopen jaren is menstruele gezondheid aangemerkt als prioriteit in het ontwikkelingsbeleid door voorstanders van *menstrual hygiene management* (MHM, het verbeteren van menstruele hygiëne), wetenschappers en beleidsmakers. Daarbij wijzen ze op een hygiëne crisis op het zuidelijk halfrond die de ontwikkeling van jonge vrouwen schaadt. Dankzij deze gezamenlijke inspanning om menstruele gezondheid op de ontwikkelingsagenda te zetten, hebben landen in Afrika ten zuiden van de Sahara en in Zuid-Azië aanzienlijke financiële steun ontvangen. Het hoofddoel van dit ontwikkelingsproject is dat jonge vrouwen de beschikking krijgen over opnieuw te gebruiken of wegwerp-menstruatiemateriaal, en toegang hebben tot sanitaire voorzieningen. Daarnaast wordt zijdelings ook aandacht besteed aan het tegengaan van het stigma van de menstruatie en aan het feit dat de menstruatie niet uitsluitend een medische of gezondheidskwestie is, maar ook belangrijke sociale en ecologische gevolgen heeft. Het doel van dit proefschrift is om verder te gaan dan het enthousiasme van het MHM en technische oplossingen te ontwikkelen voor een ogenschijnlijke crisis op gezondheidsgebied. Een ander doel is om meer inzicht te krijgen in attitudeveranderingen op het gebied van de menstruatie.

Daartoe wordt gekeken naar menstrueel activisme, dat tegelijkertijd met MHM is opgekomen. Deze vorm van activisme is niet uitsluitend gericht op technologische oplossingen, maar ook op het doorbreken van het stigma van de menstruatie en op het socio-ecologische belang van de menstruatie voor de gezondheid en het welzijn van vrouwen. Het doel van menstrueel activisme is het bevorderen van voorlichting over de menstruatiecyclus en het vergroten van de kennis van vrouwen over hun seksuele en reproductieve gezondheid.

Om te zien hoe MHM en menstrueel activisme bijdragen en vorm geven aan de huidige debatten rond menstruatie, wordt in dit onderzoek gekeken naar de situatie in Argentinië. Argentinië heeft een dynamisch en groeiend netwerk van activisten op het gebied van menstruele gezondheid die het MHM-kader openlijk ter discussie stellen en alternatieven voorstellen die erop gericht zijn vrouwen te informeren over hun seksuele en reproductieve gezondheid. Menstrueel activisten onderhouden een dialoog met het MHM, maar onderkennen ook de noodzaak om vrouwen de mogelijkheid te bieden om weloverwogen keuzes te maken die ingebed zijn in hun socio-economische realiteit. In dit proefschrift wordt Argentinië als casestudy gebruikt en wordt het proces van een ontluikende verandering in de menstruele cultuur die op verschillende schaal is waargenomen beschreven en geanalyseerd. Het onderzoek is gebaseerd op empirische gegevens die online zijn verzameld van maart 2015 tot april 2019 en op veldonderzoek dat in Argentinië is uitgevoerd van augustus 2016 tot januari 2017.

Voor dit onderzoek zijn vijf invalshoeken gekozen. Het proefschrift opent met een overzicht van de wijze waarop menstruele gezondheid op de publieke agenda wordt gezet, waarbij het accent ligt op

ontwikkelingsbeleid. In het tweede hoofdstuk wordt het probleem verder gedefinieerd met een kwalitatief onderzoek naar afvalbeheer van wegwerp-menstruatiemateriaal. Hierin wordt de omvang van de milieueffecten in detail beschreven. Uit dit onderzoek blijkt dat mensen zich wel degelijk bewust zijn van het probleem en van mogelijke oplossingen, maar dat het stigma rond menstruatie verhindert dat er over dit onderwerp wordt gediscussieerd. Dit onderzoek is onder de titel 'The Argentinean Zero Waste Framework: implementation gaps and over-sight of reusable menstrual management technologies' gepubliceerd als hoofdstuk in een boek¹. In hoofdstuk 3 wordt de ideologische dimensie van de opkomende alledaagse lichaamopolitiek van de menstruatie besproken aan de hand van de ideeën van Joan Tronto over de ethiek van de zorg. Dit hoofdstuk is onder de titel 'Menstrual politics in Argentina and diverse assemblages of care' gepubliceerd in een boek². Hoofdstuk 4 gaat over de wijze waarop menstruatiepolitiek online wordt bedreven. In dit hoofdstuk wordt betoogd dat het online-forum ruimte biedt aan vrouwen om opnieuw eigenaar te worden van de menstruatie door het delen van hun kennis en ervaring, om zo een gemeenschap van zorg op te bouwen. Deze online-gemeenschap draagt bij aan de vermindering van het stigma en hierin wordt een nieuw narratief van de menstruatie gecreëerd waarin de biomedische kennis van het vrouwelijk lichaam zowel ter discussie wordt gesteld als wordt aangevuld. Dit zorgt voor een verandering van de belichaamde menstruatiebeleving. Dit hoofdstuk is ter publicatie aangeboden aan het wetenschappelijk tijdschrift *Feminist Media Studies*. In hoofdstuk 5 wordt de situatie in Argentinië gebruikt om te reageren op de ontwikkelingsinterventie en op MHM-wetenschappers die de menstruatiehygiëne crisis op het zuidelijk halfrond willen aanpakken met technologische oplossingen. In dit hoofdstuk worden de praktische problemen die kleven aan opnieuw te gebruiken menstruatiemateriaal verkend en wordt betoogd dat het gebrek aan toegang tot relevante seksuele en reproductieve gezondheidsvoorlichting een groot probleem is. Dit hoofdstuk is gepubliceerd als artikel met de titel 'Empowerment, destigmatization and sustainability: the co-construction of reusable menstrual technologies in the context of menstrual activism in Argentina'.³

In het algemeen levert dit proefschrift een bijdrage aan het lopende onderzoek naar menstruatiepolitiek als een mondiale kwestie die vrouwen op talloze manieren raakt. Daarbij wordt de stigmatiserende ervaring van het bloeden echter net zo benaderd als andere complexe sociaal-economische/ecologische ervaringen. Deze ervaring moet op een holistische manier worden beschouwd om recht te doen aan de complexiteit ervan. Het proefschrift levert op verschillende manieren een bijdrage aan het wetenschappelijke en beleidsdebat. Ten eerste draagt het proefschrift bij aan het debat over de aantasting van het milieu door wegwerp-menstruatiemateriaal omdat het empirische informatie verschaft waarmee de omvang van dit probleem duidelijk wordt. Ten tweede levert dit onderzoek een bijdrage aan discussies over niet-utilitaire manieren om met het milieu om te gaan. In de derde plaats draagt het proefschrift bij aan debatten over het menstruelichaam door de erkenning dat alledaagse kennisproductie rijke inzichten kan opleveren. Ten vierde wordt kritiek geleverd op technologisch optimisme door vraagtekens te plaatsen bij technologische oplossingen als op zichzelf staande remedie tegen alledaagse problemen, en wordt betoogd dat begrip van sociale processen vereist is voor effectieve technologische oplossingen. Ten vijfde wordt gewezen op de beperkingen van inspanningen voor sociale verandering wanneer deze niet toereikend zijn om structurele ongelijkheid aan te pakken. Dergelijke niche-initiatieven bereiken alleen de middenklasse en gaan zowel in financieel als sociaal opzicht voorbij aan grotere segmenten van de samenleving. Ten slotte worden vraagtekens geplaatst bij de verleiding van de commercialisering van deze initiatieven, die extra barrières opwerpt.

Literatuur:

¹ J. Gaybor & H. Chavez (2019). The Argentinean Zero Waste Framework: implementation gaps and over-sight of reusable menstrual management technologies. In P. Schröder, M. Anantharaman & K. Anggraeni (Eds.), *The Circular Economy and the Global South: Sustainable Lifestyles and Green Industrial Development* (Pathways to Sustainability). UK: Routledge.

² J. Gaybor (2018). Menstrual politics in Argentina and diverse assemblages of care. In C. Bauhardt & W. Harcourt (Eds.), *Feminist Political Ecology and the Economics of Care: In Search of Economic Alternatives* (pp. 230-246). London: Routledge.

³ J. Gaybor (2019). Empowerment, destigmatization and sustainability: the co-construction of reusable menstrual technologies in the context of menstrual activism in Argentina. *Gender, Technology and Development*. doi: [10.1080/09718524.2019.1643522](https://doi.org/10.1080/09718524.2019.1643522)